Kon. Bat. Gen.
XXVI
7965a

HULDING EN ECONOMISCHE TOESTAND OP JAVA'S PLATTELAND

DOOR

Mr. SOENARIO

REDE uitgesproken als prae-advies op het negende Congres van de P. P. B. B. (Vereeniging van Indonesische Bestuurs-ambtenaren) te Soerakarta, op 24 December 1939.

v.d.d.
by.
XXVI 7965a

VERSCHULDING EN ECONOMISCHE TOESTAND OP JAVA'S PLATTELAND

DOOR

Mr. SOENARIO

REDE uitgesproken als prae-advies op het negende Congres van de P. P. B. B. (Vereeniging van Indonesische Bestuursambtenaren) te Soerakarta, op 24 December 1939.

R.A.H.S.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 19 April 2012
No. Induk : 34389/PN-MUSEUM/'12
BIB - ID :
Beli / Hadiah : Ex. Museum

VERSCHULDING EN ECONOMISCHE TOESTAND OP JAVA'S PLATTELAND

DOOR

Mr. SOENARIO

Mijnheer de Voorzitter.

Geachte Vergadering.

Alvorens een aanvang te maken met het uitspreken van mijn inleiding, moge ik één opmerking maken van persoonlijken aard. Het is eigenlijk overbodig, doch om iedere kans op misverstand te voorkomen, stel ik er prijs op te zeggen, dat ik mijn inleiding **niet** ga uitspreken in welke officieele of niet-officieele kwaliteit dan ook, maar als Soenario sadja. Voor hetgeen zoo meteen gezegd zal worden, is dus alleen dit kleine manneke **persoonlijk** verantwoordelijk. Ik hoop, dat U hiermede zult willen volstaan.

Geachte Vergadering.

Het onderwerp, dat Uw hoofdbestuur voor hedenochtend aan de orde heeft gesteld, is naar mijn meening even moeilijk als belangrijk. Dat ik de uitnoodiging om mijn denkbeelden over dit onderwerp voor U, als uitgangspunt voor de te houden gedachtenwisseling, mede te ontvouwen, volgaarne heb aanvaard, vindt zijn oorzaak daarin, dat ik gaarne naar vermogen wil bijdragen tot de verwezenlijking van Uw lofwaardig streven: het belangrijke „probleem der verschulding van het platteland" nader tot zijn oplossing te brengen.

Van hoe groot belang dit onderwerp is, kunnen wij ons reeds bewust worden, wanneer wij ons de vraag stellen, welk deel van onze samenleving het platteland tot woon- en werkplaats heeft. Blijkens de resultaten van de volkstelling-1930 waren in genoemd jaar op Java en Madoera niet meer dan 12 plaatsen met meer dan 50.000 inwoners ; in deze 12 grootste plaatsen, waartoe Cheribon, Magelang en Koedoes behoorden, leefde — met inbegrip van de inwoners der zes grootste steden — niet meer dan 4 % der Indonesische bevolking op Java. In 1931 vermeldde Prof. Boeke, dat in de plaatsen met meer dan 10.000 inwoners slechts 6 % der bevolking leefde ; in 1930 behoorden tot deze plaatsen Serang, Tjiamis, Brebes, Oengaran, Sidoardjo, Wlingi. Ik meen, zonder gevaar op protest — zelfs van eventueele afgevaardigden van genoemde plaatsen — te mogen zeggen, dat die plaatsen veel eerder tot het platteland zijn te rekenen dan tot de steden ; doch zelfs wanneer wij deze plaatsen niet tot het platteland rekenen is dus nog 94% der bevolking op het platteland gevestigd.

Dat het overgroote deel van deze plattelandsbevolking in den landbouw zijn bestaan vindt, behoef ik niet nader uiteen te zetten ; ik moge volstaan met eraan te herinneren, dat ruim 80 % van de Indonesische bevolking van Java en Madoera rechtstreeks betrokken is bij den inheemschen landbouw.

De groote beteekenis van den landbouw voor den economischen toestand van het geheele land moge blijken uit het volgende. De allereerste voorwaarde voor het bestaan van den mensch is voeding ; voor het allergrootste deel wordt deze verzorgd door den landbouwer. De voedselvoorziening van alle andere groepen der samenleving is afhankelijk van datgene, wat de landbou-

wer — boven hetgeen hij noodig heeft om in leven te kunnen blijven — ter beschikking kan stellen voor andere groepen der bevolking. Hoe hooger de productie van den landbouwer, hoe kleiner het percentage, dat hij voor zichzelf noodig heeft en hoe hooger het percentage, dat ter beschikking der geheele samenleving kan worden gesteld. De maatschappij is dus gebaat bij een zoo welvarend mogelijke boerenstand. In dit licht bezien is het begrijpelijk, dat in Frankrijk de uitspraak is ontstaan : pauvres paysans, pauvre royaume, pauvre royaume, pauvre roi (d.i. vrij vertaald : arme boeren beteekenen een arm land en een arme staat) en in Duitschland het rijmpje : „Hat der Bauer Gelt, hat's die ganze Welt", hetgeen beteekent : heeft de boer geld, dan heeft de geheele wereld het ook. Schooner dan deze nuchtere gezegden heeft een Chineesche wijsgeer de beteekenis van den landbouw geteekend in de volgende beeldspraak : „De welvaart van een volk is gelijk een boom ; de landbouw is zijn wortel, nijverheid en handel vormen zijn takken en zijn leven ; wanneer de wortel is beschadigd, vallen de bladeren en de takken af en de boom sterft".

Kan uit het voorgaande reeds blijken, van hoe groot belang in het algemeen elk onderwerp is, dat betrekking heeft op het platteland op Java, het onderwerp van hedenochtend in het bijzonder is van des te grooter belang, aangezien het schuldenprobleem het resultaat is van de onderlinge inwerking der verschillende factoren, die in het algemeen de welvaartstoestand van een volk beïnvloeden ; wat ons volk betreft, moet hier helaas dadelijk aan worden toegevoegd : beïnvloeden in ongunstigen zin. Schuld is n.l. het gevolg van crediet en crediet is een uitbreiding van ruil, n.l. ruil waarbij de prestaties van beide partijen gescheiden zijn door

een tijdsruimte. En aangezien de welvaartstoestand, ook van het Javaansche platteland, in zeer groote en toenemende mate beheerscht wordt door factoren, die zich in het ruilverkeer doen gelden, is het verschuldingsprobleem van zeer bijzondere beteekenis.

In verband met deze nauwe samenhang tusschen verschulding en den algemeenen economischen toestand, stel ik mij voor het verschuldingsvraagstuk in beschouwing te nemen tegen den achtergrond van den algemeenen welvaartstoestand. Het ware voor mij eenvoudiger de verschulding van het platteland van haar diepere oorzaken te isoleeren. Ik meen echter meer in overeenstemming met de strekking van dezen dag te handelen, door het aan de orde gestelde onderwerp in ruimer verband te beschouwen. Dit Congres is immers een tijd van bezinning, waarin U zich boven de concrete vraagstukken van Uw arbeid van alledag wenscht te verheffen, ten einde zin en richting van Uw dagelijksch werk te overzien en zoo mogelijk voor de toekomst aan te geven. Vergelijken wij de hoogere zin van Uw schoone werkkring met de beklimming van een vulcaan, vanaf den top waarvan U met bevrediging zou kunnen genieten van het schoone uitzicht eener verhoogde volkswelvaart ; dag aan dag hebt U een weg te banen om de door het moeilijk doordringbare bosch veroorzaakte moeilijkheden te overwinnen. Dit dagelijksch werk is belangrijk, zeer belangrijk, want het vormt het fundament om het groote doel te bereiken ; doch indien U hierbij niet van tijd tot tijd een geschikt punt der berghelling uitkiest om het terrein te overzien en zich af te vragen, of U de juiste richting hebt gekozen, dan is de kans heel groot, dat U de top nooit bereikt, zelfs er verder van af raakt dan U reeds was, ja dat U terecht komt in een ravijn van volksarmoede. En

Uw werk is van dien aard, dat niet alleen verkeerd handelen, maar ook nalaten, waar op juiste wijze gehandeld moet worden, ongunstig kan inwerken op de welvaart van het volk. Daarom is het streven van Uw organisatie om periodiek, op dagen als de huidige, een grondslag te geven voor bezinning, van zoo groot belang en het is daarom, dat ik het door mij in te leiden onderwerp in ruimer verband meen te moeten behandelen. Het behoeft intusschen geen betoog, dat ik in verband met den beschikbaren tijd slechts de hoofdzaken van de daardoor nog uitgebreider wordende stof onder Uw aandacht zal kunnen brengen.

Tot voor kort leefde men hier te lande in de veronderstelling, dat van een ernstige verschulding op het platteland op Java geen sprake zou zijn. Nog in het begin van 1935 zou volgens de meest bevoegde zijde de schuldenlast van den inheemschen landbouw „relatief gering" zijn. Als ervaring van het personeel van het volkscredietwezen zou toenmaals gesteld kunnen worden, dat de meeste landbouwers niet onder een werkelijken schuldenlast gebukt gingen. Het zou echter spoedig blijken, dat de werkelijkheid anders was.

Deze gebrekkige bekendheid met de werkelijke schuldverhoudingen op het platteland moet voor een groot deel worden toegeschreven aan het ontbreken van goede onderzoekingen naar de **individueele** verdeeling van het volksinkomen. Over den algemeenen economischen toestand is sedert het begin dezer eeuw wel het een en ander te doen geweest. Ik herinner U aan het mindere welvaarts-onderzoek van 1904, aan het onderzoek naar den economischen toestand in 1925 en het bekende onderzoek naar den belastingdruk. Systematische onderzoekingen naar de verschulding waren

sedert de Wolff van Westerrode aan het begin van deze eeuw niet verricht. De kennis, die men over den economischen toestand op Java en Madoera had, was meer gebaseerd op algemeene cijfers en gemiddelden, die groote waarde kunnen hebben als aanwijzingen voor de gemiddelde algemeene welvaart, maar die ontoereikend zijn om te dienen als fundament voor de ontdekking van een eventueele verschulding, aangezien het hierbij gaat om de verdeeling van het totale sociale inkomen over de individuen. Om een voorbeeld te noemen : een overvloedige padi-productie in een bepaalde streek en exportcijfers uit die streek sluiten niet uit, dat een groot gedeelte der bevolking te kort heeft aan padi, n.l. indien het grootste deel van den padi-oogst in handen komt van slechts weinigen, terwijl het gros der bevolking slechts weinig of heelemaal geen padi in handen krijgt. Voor een werkelijk bevredigende kennis omtrent den economischen toestand en in ieder geval omtrent de verschulding is, behalve algemeene cijfers (statistische gegevens), die overigens noodzakelijk zijn, eerstehandsch kennis van de individueele verhoudingen absoluut onmisbaar. In dit verband moge herinnerd worden aan de te veel vergeten woorden van Prof. van Gelderen, die als opbouwer van het Centraal kantoor voor de Statistiek de waarde van de statistiek wel niet onderschat zal hebben : „het zwakke punt der statistiek (blijft) het verwaarloozen van het levende détail ; het voorbijzien van de rijke verscheidenheid en veelvormigheid der verhoudingen en plaatselijke toestanden".

Sinds wanneer is er dan verbetering gekomen in den stand van onze kennis omtrent de schuldverhoudingen op het platteland ? Dr. E. de Vries, hoofdambtenaar voor Algemeene economische aangelegenheden,

heeft in een aan het begin van dit jaar in het Indisch Genootschap te Den Haag gehouden lezing er op gewezen, dat de kennis die wij nu hebben over de verschulding te danken is aan het onderzoekingswerk van twee Indonesische juristen, die in staat zijn gebleken het wantrouwen der bevolking zoodanig te overwinnen, dat zij feiten en cijfers hebben kunnen verzamelen, die een goed inzicht geven in de beteekenis der plattelandsverschulding. In hoeverre hierbij van een verdienste van bedoelde onderzoekers sprake kan zijn, blijve in het midden, aangezien deze kwestie nog geen geschiedenis is geworden en het bovendien om bepaalde redenen niet op mijn weg zou liggen Uw aandacht daarvoor te vragen. Wel mag er op worden gewezen, dat — indien bedoeld onderzoekingswerk van beteekenis wordt geoordeeld — die beteekenis veel meer is te danken aan het feit, dat die onderzoekers Indonesiërs dan dat zij sociologisch-economisch geschoolde juristen zijn. Ik zal uiteraard de laatste zijn om de beteekenis van kennis van ethnologie, adatrecht, sociologie, economie, staats- en dorpsinrichting voor een economisch desa-onderzoek te onderschatten, vooral met betrekking tot de probleemstelling bij het onderzoek, de critische beschouwing van de verkregen inlichtingen, de analyseering der verhoudingen en de synthese tot het uiteindelijk resultaat. Doch belangrijker dan dit alles is de kunst om de bevolking vertrouwen in te boezemen, haar tot spreken te krijgen, aan gelaatsuitdrukking en verdere houding waar te nemen en zelfs aan te voelen, of een gegeven mededeeling al dan niet als juist moet worden beschouwd. Voorts en vooral de vragen zoodanig te stellen, dat de bevolking met de minste moeite daarop kan reageeren en niet uit vrees of verveling een waardeloos antwoord geeft om maar van den on-

derzoeker af zijn ; het is om deze reden, dat onvoldoende beheersching van de taal en de noodzaak tot gebruik van een tusschenpersoon een werkelijk resultaat belemmeren. Deze „kunst om met de bevolking om te gaan" is daarom van zoo groot belang, omdat alle conclusies ten slotte in laatste instantie gebaseerd worden op de van de bevolking verkregen inlichtingen ; indien deze waardeloos zijn, zullen de uiteindelijke resultaten eveneens waardeloos zijn, hoe geleerd de onderzoeker en hoe logisch zijn denkwijze ook moge zijn.

Het behoeft intusschen geen betoog, dat de beste voorwaarden voor een onderzoek het meest worden benaderd, indien de betreffende onderzoeker aan bovenbedoelde omgangskunst beheersching van de voor een onderzoek nuttige sociale wetenschappen paart. Tot dit inzicht te zijn gekomen en vooral den moed te hebben gehad dit inzicht tegen gangbare en machtige vooroordeelen in een daad te hebben omgezet, is de verdienste van Mr. Th. A. Fruin, de geestelijke vader en de in 1935 afgetreden eerste president van de Algemeene Volkscredietbank. Ik moge daarom van deze gelegenheid gebruik maken om te verklaren, dat het door Dr. de Vries met kennelijke waardeering vermelde onderzoekingswerk voor het leeuwendeel uiteindelijk te danken is aan Mr. Fruin, de moedige en onbaatzuchtige strijder voor een betere kennis omtrent en betere behartiging der belangen van wat hij placht te noemen, „de lagere economische sfeer", d.i. de Indonesische samenleving in het algemeen en de plattelanders in het bijzonder.

De onderzoekingen, waaraan de betere kennis omtrent de plattelandsverschulding zijn te danken, zijn n.l. in hoofdzaak verricht in opdracht van de Algemeene

R. H. S.

Volkscredietbank. Deze onderzoekingen zijn in den loop van 1935 begonnen. Ik zou ongetwijfeld geen juist gebruik maken van Uw geduld om naar mij te luisteren, indien ik U te veel lastig zou vallen met cijfers, die volgens de gehouden onderzoekingen omvang en aard van de verschulding tot uitdrukking brengen. Ik moet derhalve volstaan met een enkel cijfer en eenige uitspraken. In een desa in West-Cheribon had in 1935 niet minder dan 66% der deelgerechtigden hun grond verhuurd voor het seizoen 1935-36, 59 % voor de bewerking 1936-37, 48 % voor de bewerking 1937-38, 28 % voor het seizoen 1938-39. In dezelfde desa bleek in genoemd jaar van de totale sawahoppervlakte verhuurd te zijn 59 % voor de bewerking 1935-36, 46 % voor 1936-37, 41 % voor 1937-38. In vele gevallen zijn sawahs vooruitverhuurd tot termijnen van 6 tot 10 jaren toe ; sawahs, die bij contante verhuur *f* 15.— of meer konden opbrengen, werden tot *f* 1.50 per bouw toe verhuurd, omdat de huursommen 10 jaar vóór de occupatie waren betaald. Ik moge nog een voorbeeld aanhalen uit een anderen uithoek van Java. In de in het regentschap Banjoewangi onderzochte desa's bleken niet minder dan 30 % der klapperboombezitters in de schuld te zitten, waarvan het grootste gedeelte door verpanding. Bij het beoordeelen van deze hooge cijfers dient bovendien nog bedacht de worden, dat de werkelijkheid ongunstiger is, aangezien velen uit wantrouwen of om andere redenen hun schulden niet wenschen bloot te leggen.

Om kort te gaan, bij de in verschillende streken ingestelde onderzoekingen bleek bijna steeds, dat de plattelandsverschulding anders dan men vóór 1935 had aangenomen wel degelijk een ernstig karakter droeg. Reeds in het jaarverslag over 1936, (dat dus in het

begin van 1937 werd opgemaakt) schreef de Directie van de Algemeene Volkscredietbank, dat de schuldpositie van den tani in sommige ressorten ontstellende afmetingen aangenomen had. Ik citeer nu : „De vrees, in ons vorig jaarverslag uitgesproken, dat „behalve in enkele andere districten van het regentschap Cheribon, ook elders op Java de A.V.B. ter bestrijding van den grondwoeker ten plattelande haar bemiddeling zou moeten verleenen", is helaas ten volle gegrond gebleken. Overal, waar de economische toestand der bevolking reden tot bezorgdheid gaf, werd, bij het onderzoek naar de oorzaken daarvan, de ontdekking gedaan, dat de tani in verband met de onereuze crediettransacties nog maar voor klein deel de vrije beschikking had over de inkomsten van zijn aanplant. Zelfs werd niet zelden geconstateerd, dat de geheele opbrengst van den aanplant bij voorbaat aan geldschieters was verbonden, en zulks vaak voor een lange reeks van jaren, zoodat in dergelijke gevallen de landbouwer practisch gedepossedeerd is te achten. Zorgwekkend is, dat het niet gaat om incidenteele gevallen, doch dat in de met grond- en/of productenwoeker besmette desa's groote groepen der bevolking daarbij betrokken zijn". Gevreesd werd voor een „deconfiture van de meest geteisterde gebieden".

In Augustus 1937 verklaarde de Regeering bij monde van haar gemachtigde in den Volksraad : „Sindsdien (d.i. sinds 1934-35) echter hebben de onderzoekingen naar den economischen toestand der plattelandsbevolking, ..., nieuwe inzichten doen ontstaan omtrent den — vaak ontstellenden — schuldenlast, welke op het platteland rust, inzichten die de Regeering hebben doen besluiten

tot het instellen van een algemeene schuldbevrijdingsactie".

Voor dit schuldbevrijdingswerk werd door de Regeering uit de bekende 25 miljoen-bedrage een bedrag van ¾ miljoen ter beschikking gesteld.

Minstens even belangrijk als kennis van den omvang der verschulding is een inzicht in den aard en oorzaken daarvan; zonder een goed inzicht hierin is iedere poging tot verbetering tot onvruchtbaarheid, zoo niet tot mislukking gedoemd. Bij deze sociale ziekte is — evenals bij een lichamelijke ziekte — goede wil alleen niet voldoende; eerste voorwaarde voor een genezing is kennis der oorzaken. Wie bij een typhuspatient de diagnose influenza stelt en meent met influenzatabletten de koorts te kunnen doen dalen en de ziekte te kunnen genezen, zal met allen goeden wil niets anders oogsten dan teleurstelling.

Wat de vormen der plattelandsverschulding betreft, deze zijn velerlei. Ik kan er niet aan denken om te dezer plaatse hierover uit te weiden en volsta met de volgende opmerkingen. Als criterium neem ik het meest belangrijke, n.l. hoe de tani zijn schuld moet terugbetalen. Bij de plattelandsverschulding spelen in dit verband vooral een rol: de vrucht van den arbeid van den tani. d.i. zijn product en verder zijn eenigst waardevol bezit: de grond.

In verband hiermede neemt de plattelandsverschulding als regel de volgende vormen aan:

1. voorschot op product,
2. verhuur,
3. verpanding.

Voorschot op product kan zoowel op overjarige (klappers, vruchtboomen), als op eenjarige gewassen betrekking hebben. Aangezien overjarige gewassen ook

vatbaar zijn voor verhuur en verpanding, hetgeen — zooals wij zullen zien — voor den schuldeischer voordeeliger is, komt voorschot op product vooral voor met betrekking tot eenjarige gewassen, en — hetgeen van zelf spreekt — in het bijzonder tot het hoofdproduct padi. Het voorschot op product staat bekend als idjon ; leeken zijn gewoonlijk van meening dat idjon is : verkoop van groen gewas. Oorspronkelijk zal dit inderdaad ook zoo geweest zijn, doch op het oogenblik wordt bij idjon het voorschot niet alleen gevraagd op het tijdstip, dat het gewas groen is, maar vóór dat tijdstip, ja zelfs lang daarvoor. Het voorschot wordt nu n.l. ook gevraagd, gedurende het wieden, het planten, ja zelfs gedurende de grondbewerking of zelfs vóór de grondbewerking. En hoe grooter de tijdsruimte is tot den oogst, hoe minder de padi, waarmee het voorschot moet worden terugbetaald, per picol wordt gewaardeerd. Heel dikwijls wordt aan voorschot niet meer betaald dan de helft van den prijs bij den oogst of zelfs minder ; bij een prijs van ƒ 1.20 per picol bij den oogst bedroeg het voorschot soms slechts 50 cent en bij een prijs van ƒ 1.70 komen voorschotten voor van 75 cent. Dat deze transacties een ongunstigen invloed hebben op den toestand van den tani, behoeft geen betoog.

De door mij vermelde verandering van het karakter van de idjon, n.l. van verkoop van groen gewas tot voorschot op product is niet alleen een kwestie van naam, doch is economisch van groot belang. Bij verkoop van groen gewas, is de risico voor den kooper ; bij het voorschot op product is de risico voor den voorschotnemer, d.i. de tani. Mislukt de oogst, dan was de tani vroeger niets meer schuldig ; bij het nu gangbare voorschot op product blijft de tani het voorschot nog schuldig. De verandering van idjon, n.l. van

verkoop van groen gewas tot voorschot op product is voor den tani dus een ongunstige ontwikkeling.

Over de z.g. idjon zou nog veel te vertellen zijn, doch ik moge voorloopig hiermede volstaan.

Ernstiger dan idjon zijn verhuur en verpanding en dit kan o.a. hieruit blijken, dat wanneer de landbouwer zijn verplichtingen uit idjon niet kan nakomen, de schuldverhouding wordt omgezet in verhuur of verpanding.

Zooals ik reeds zeide, kunnen verhuur en verpanding zoowel op overjarige gewassen als op gronden betrekking hebben en dikwijls hebben beide transacties betrekking op gronden met de daarop staande overjarige beplantingen (klapper, vruchtboomen, thee, kapok e.d.).

Verhuur is voor den grondbezitter de minst nadeelige transactie van de twee. Hierbij is de schuld n.l. na den overeengekomen tijd gedelgd, zoodat na verloop van deze occupatie de grondbezitter den grond terugkrijgt, zonder iets te moeten terugbetalen. Bij verpanding daarentegen kan de bezitter het pand slechts terugkrijgen, indien hij de pandsom teruggeeft; hierbij is van zeer groote beteekenis, dat die teruggave ineens moet geschieden, hetgeen zeer vaak onmogelijk is.

Beide transacties plaatsen den grondbezitter in moeilijkheden. In de eerste plaats heeft hij geen grond te bewerken, zoodat hij als loonarbeider of hoogstens als deelbouwer in zijn levensonderhoud moet voorzien. Bovendien blijft hij als regel aansprakelijk voor de landrente, terwijl de desaplichten op hem blijven rusten. Dat dit tot groote moeilijkheden leidt, behoeft geen betoog. Is men eenmaal in dezen toestand geraakt, dan kost het zeer veel moeite om den grond onbezwaard terug te krijgen. Bij verhuur is men als regel verplicht om verder te verhuren tegen voortdurend dalende prij-

zen en bij verpanding wordt de pandtransactie verdiept d.w.z. de pandsom verhoogd, totdat ten slotte deposse-deering het einde is.

Er bestaat een nauw verband tusschen den vorm van het grondbezit eenerzijds en verhuur en verpanding anderzijds. Jasan is vatbaar zoowel voor verpanding als voor verhuur; communaal bezit is slechts vatbaar voor verhuur. In jasanstreken komt, vooral wanneer de macht der schuldeischers groot is, veel verpanding voor, aangezien deze transactie voor hen het voordeeligst is. In streken met communaal bezit is verhuur voor den geldschieter de meest voordeelige transactie, zoodat deze in dergelijke streken veel meer voorkomt dan in jasanstreken.

Het door verhuur of verpanding veroorzaakte verlies van de gelegenheid om zelfstandig in den landbouw een bestaan te vinden, wordt gelukkig als regel tot op zekere hoogte goedgemaakt, omdat de huurder of pandnemer den grond aan den grondbezitter in deelbouw geeft. Voor den schuldeischer is dit eenerzijds een uiting van sociaal gevoel, anderzijds het dienen van het eigen belang, omdat het laten bewerken van den grond in deelbouw in dit land een voordeelige wijze van exploitatie is. Voor den grondbezitter beteekent de deelbouw althans in de gegeven omstandigheden, een voordeel aangezien hij dan het aartsvaderlijk bedrijf kan beoefenen en nog wel niet als loonarbeider en wat voor hem zeer veel beteekent: op eigen grond. In dit verband moge ik de aandacht er op vestigen, dat bij deelbouw — in tegenstelling tot wat men gewoonlijk meent — de deelbouwer niet altijd de helft van den oogst krijgt (maron), maar vaak minder tot ¼ van den oogst toe. Dit houdt verband met een verschijnsel,

waarop ik bij de bepreking van de oorzaken der verschulding nader zal ingaan.

Ik kom thans aan het — zooals ik hiervoor reeds heb uiteengezet — zeer belangrijke vraagstuk van de oorzaken van de plattelandsverschulding. Zou men een enquête houden onder al diegenen in dit land, die meenen hierover een oordeel te mogen vellen, dan zal 95 % der antwoorden ongetwijfeld als hoofdoorzaak, zoo niet eenige oorzaak, aanwijzen : de lichtzinnigheid van den Javaan. De Javaan, die ongelukkig is, indien hij geen schulden heeft ; dezelfde Javaan, die — al zou hij daartoe eigenlijk in staat zijn — niet wil sparen, tenzij om feesten te geven ten behoeve van zijn sociaal aanzien ; de Javaan, die van meening is, dat hij alleen bij royaliteit aanspraak heeft op een gelukkig hiernamaals. Ik ben echter, op grond van ernstige sociologisch-economische studie en eigen waarneming te velde, zoo vrij te verklaren, dat deze kwestie niet zoo simplistisch is, als de gangbare opvatting meent te mogen verkondigen en ik hoop mijn stelling dadelijk te kunnen motiveeren. Alvorens daartoe over te gaan dient eerst een verklaring te worden gegeven voor het ontstaan van die gangbare opvatting. Wij leven in een land, dat vaak — en terecht — getypeerd wordt als „een land zonder geheugen". Met minstens evenveel recht zou men dit land echter kunnen typeeren als een land van op vooroordeelen, klein-burgerlijke zelfgenoegzaamheid, gemakzucht, onverschilligheid of oppervlakkigheid gebaseerde, nooit critisch-gecontroleerde en zelfverzekerde oordeelvellingen. Als uitvloeisel hiervan en van de in verband hiermede staande onbekendheid met de werkelijke feiten, hebben bovenbedoelde opvattingen post kunnen vatten.

Welke zijn dan in werkelijkheid de oorzaken? Hierbij moet ik beginnen met erop te wijzen, dat ik heden niet spreek over de geheele Javaansche maatschappij, maar over het rechtstreeks bij den landbouw betrokken deel daarvan, welk deel, zooals wij gezien hebben, quantitatief zeer belangrijk is.

Als eerste oorzaak moet genoemd worden: het seizoenelement in den landbouw. In verband hiermede kan de landbouwer slechts op bepaalde tijdstippen van het jaar inkomsten krijgen; aangezien zijn uitgaven gedeeltelijk regelmatig over het jaar verdeeld zijn en gedeeltelijk op andere tijdstippen moeten worden gedaan dan die van het binnenkomen der inkomsten, eischt een en ander zeer veel van de financieringskunst van betrokkenen. Ambtenaren en andere vaste-inkomstentrekkers die smalend of met neerbuigende welwillenheid een oordeel vellen over de financieringscapaciteiten van den landbouwer, mogen zich eens afvragen, voor welke moeilijkheden zij zich geplaatst zouden zien, wanneer zij in plaats maandelijks hun maandsalaris, één keer per jaar twaalf maal dat bedrag uitgekeerd zouden krijgen; ik vrees, dat de moeilijkheden bij het begin van iedere maand, tot uiting komende in het bekende „boelan moeka" zich in veel sterker mate zullen doen gelden. En toch hebben zij bij deze vergelijking met den landbouwer nog een voorsprong, omdat deze immers ook nog te kampen heeft met de risico's van oogst en prijs.

Hiermede komen wij aan een tweede en zeer belangrijke oorzaak van credietbehoefte, n.l. een eventueele mislukking van den oogst. Is de ambtenaar zeker, dat hij op een bepaald tijdstip zijn inkomen zal krijgen, de tani heeft deze zekerheid volstrekt niet. Watergebrek, wateroverlast, ziekten en plagen kunnen den oogst geheel of gedeeltelijk doen mislukken. Bij gebrek aan

reserves is men gedwongen om schulden te maken, al was het alleen maar om in leven te blijven en verder om zijn bedrijf te kunnen voortzetten, n.l. om de grondbewerking en de bibit te kunnen bekostigen.

Naast de risico van den oogst, draagt de tani bovendien nog de risico van den prijs ; deze risico heeft de ambtenaar ook niet, omdat hij zijn inkomen in geld uitbetaald krijgt. De tani krijgt zijn inkomen in eerste instantie in product en niet in geld. Aangezien hij niet meer in een geldlooze huishouding leeft, kunnen vele zijner behoeften slechts langs den omweg van het geld worden bevredigd, zoodat hij daarvoor het product eerst in geld moet omzetten. Kan hij bij dezen verkoop slechts lage prijzen maken, dan is dit voor hem een nadeel, omdat hij dan voor eenzelfde behoftebevrediging een grootere hoeveelheid van zijn product moet afstaan. Heeft hij b.v. *f* 9.— aan landrente te betalen, dan heeft hij daarvoor bij een padiprijs van *f* 4.50 slechts 2 picol padi af te staan ; bij een prijs van *f* 1.50 heeft hij daarentegen niet minder dan 6 picol te verkoopen. De risico van den prijs speelt vooral een groote rol bij een dalende conjunctuur ; de beteekenis van de conjunctuur voor de credietbehoefte zal verderop nog speciaal worden behandeld.

Als vierde oorzaak van credietbehoefte dienen genoemd te worden het magisch-animistisch denken en de groepsgebondenheid. Over de verschijnselen van het magisch-animistisch denken behoef ik in Uw midden uiteraard niet uit te weiden ; het is de denkwijze, volgens welke men iets niet mag doen of niet mag nalaten, omdat men zich anders de ongunstige stemming van geesten of krachten op den hals zal halen ; ik behoef voor U geen voorbeelden te noemen en herinner U slechts aan begrippen als „ora ilok", pamali, angker

e.d. Wel moet ik enkele woorden wijden aan den invloed van dit denken op het economisch leven. De invloed van dit denken is in het algemeen zeer groot, aangezien men zich slechts met zeer groote geestesstrijd tegen dat systeem van verboden en geboden durft te verzetten. Ook voor het economisch leven is het magisch-animistisch denken van zeer groote beteekenis, omdat het de twee groote peilers daarvan, n.l. het bevredigingsvermogen en de behoeften sterk beïnvloedt. Het bevredigingsvermogen wordt n.l. in ongunstigen zin beïnvloed, doordat de productie wordt belemmerd door de volgende, daaruit voortvloeiende factoren:

1. door het geloof aan „gunstige" en „ongunstige" tijdstippen wacht men met handelen tot een (in magisch-animistischen zin) „gunstig" tijdstip, ook indien deze tijdstippen niet in overeenstemming of zelfs in strijd zijn met landbouw- of andere bedrijftechnische dan wel commercieele gunstige momenten.
2. door het geloof aan verbodsbepalingen (angker, pamali) mogen soms vruchtbare en gunstiger gelegen gronden niet worden ontgonnen en is men verplicht minder vruchtbare en ongunstiger gelegen gronden te gaan bewerken.

In één woord: economisch nuttige handelingen worden nagelaten en minder nuttige en zelfs onnuttige of schadelijke handelingen worden als gevolg van het magisch-animistisch denken verricht.

Naast dezen invloed op de productie is de invloed op de behoeften van niet minder belang. Zoowel bij de productie als bij belangrijke gebeurtenissen in het familie- en verder groepsleven, moeten tengevolge van dat denken ceremoniën in acht worden genomen. Ik herinner U slechts aan de ceremoniën vóór de

grondbewerking en bij den oogst, aan ceremoniën bij zwangerschap, geboorte, besnijdenis, huwelijk, overlijden en dergelijke. Voorts wijs ik U op de ter gelegenheid van Islamitische gewijde dagen te geven maaltijden, die zelfs op Java nog een sterken magisch-animistischen inslag hebben. Al deze ceremoniën worden als noodzakelijk gevoeld en vormen dus dringende economische behoeften. Gelukkig kan — juist door den aard van het magisch-animistisch denken — worden opgemerkt, dat, terwijl de noodzaak van een behoefte als beslist wordt aangevoeld, de omvang ervan zeer elastisch kan zijn ; minder gesitueerden kunnen n.l. aan een zelfde gebod op minder kostbare wijze voldoen dan beter gesitueerden met hetzelfde magische effect.

Met betrekking tot de groepsgebondenheid worde het volgende opgemerkt. Bij zijn doen en laten, laat de tani zich in de eerste plaats leiden niet door hetgeen hij voor zichzelf als goed of kwaad beschouwt, doch door de overweging, wat de omgeving er wel van denkt. Begrippen als „ngko gèk di tjatoer, nistakaké, saroe en dergelijke laten hun invloed sterk gelden. In den grond der zaak is dit vrees voor het oordeel van de omgeving. Dit is zeer begrijpelijk, want de tani is zeer afhankelijk van zijn omgeving : magisch, sociaal en economisch. Uit een economisch oogpunt heeft deze groepsgebondenheid dit belang, dat daardoor behoeften worden geboren, waarvan men de bevrediging moeilijk zal durven nalaten.

Zoowel het magisch-animistisch denken als de groepsgebondenheid, doen dus bij den tani behoeften ontstaan, waarvan hij de bevrediging heel moeilijk kan nalaten. Wanneer op een gegeven oogenblik zijn bevredigingsmiddelen niet toereikend zijn, wordt hij ertoe gedrongen om te leenen.

Als vijfde oorzaak noem ik de improvidentie, dat is het geringe vermogen om vooruit te zien, om de toekomst bij de handelingen in het heden te betrekken. Ieder mensch lijdt aan improvidentie, de een meer de ander minder. Vandaar dat een bekende, algemeen geldige economische wet luidt: „Tegenwoordige goederen zijn onder overigens gelijke omstandigheden meer waard dan toekomstige goederen van gelijke hoedanigheid en hoeveelheid". Minder zuiver maar misschien duidelijker wordt deze gedachte uitgedrukt in het spreekwoord: „Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht". In het algemeen kan gezegd worden, dat de improvidentie zich sterker doet gelden, naarmate de betrokken persoon of groep van personen verstandelijk minder ontwikkeld is. Als gevolg van zijn geringe verstandelijke ontwikkeling lijdt de tani in hooge mate aan improvidentie; daardoor neemt hij vaak meer crediet op dan hij kan terugbetalen en zelfs meer dan hij strict noodig heeft. Men zij bij een oordeel over de improvidentie van den tani echter voorzichtig. De improvidentie wordt n.l. niet alleen gestimuleerd door een geringe verstandelijke ontwikkeling, maar ook door den nood. Het beste inzicht wordt in geval van nood terzijde geschoven; vele hooggeplaatste ambtenaren met een behoorlijke dosis economische kennis en ervaring zijn in handen gevallen van woekeraars, die exorbitante voorwaarden bedingen, alleen omdat zij in financieele nood verkeeren. En dikwijls is de nood van deze ambtenaren nog niet eens zoo hoog, als die van den landbouwer, bij wie de dringendste vorm van nood, n.l. de honger, dikwijls aanklopt. Meer dan alle geleerheid, die ik heb kunnen opdoen uit de vele boeken over crediet, zal in mijn geest blijven hangen de vraag, die één der bekwaamste en moedigste Nederlandsche be-

stuursambtenaren mij eens stelde : „Wanneer kind en vrouw huilen van honger, is het dan niet begrijpelijk, dat men zijn toekomst opoffert voor een schotel linzen ?" Op deze vraag antwoord ik met geheel mijn hoofd en geheel mijn hart : „het is begrijpelijk ; ik zou het ook doen en ik geloof, dat de geleerdste professor in de economie het ook zal doen".

Een zeer voorname factor bij de beoordeeling van de plattelandsverschulding is voorts de invloed van de conjunctuur, d.i. de op- en neerwaartsche beweging in de activiteit in het economisch leven, tot uiting komend in een periodieke daling en stijging van het prijspeil. Met spreekt dan ook van een stijgende en een dalende conjunctuur ; de zelfs in den volksmond zoo vertrouwd geworden Wereldcrisis, ook wel malaise genoemd, die hier ongeveer van 1930 tot 1937 heeft gewoed, is een sterk voorbeeld van een dalende conjunctuur. Dit land is een zeer conjunctuurgevoelig land. De economische structuur hier te lande is n.l. zeer eenzijdig. De uit een oogpunt van geldhuishouding belangrijkste productie is n.l. gericht op export voor de wereldmarkt, terwijl deze export in hoofdzaak slechts bestaat uit enkele agrarische grondstoffen en genotmiddelen (o.a. suiker, tabak, thee, rubber, copra, kapok) en verder uit in aantal nog geringer minerale producten (aardolie, tin). Aangezien deze artikelen tot de meest conjunctuurgevoelige behooren, is het economisch leven van dit land sterk onderhevig aan de wereldconjunctuur. Bij dalende conjunctuur ontstaan groote economische moeilijkheden, mede in verband met het practisch geheel ontbreken van een industrie. Zelfs in de binnenlandsche consumptie kan niet door een eigen industrie worden voorzien en moeten de noodzakelijkste industrieele artikelen (kleeren, eenvoudige ijzerwaren,

lucifers) worden ingevoerd ; in de laatste depressie was men dan ook gedwongen om deze ongunstige omstandigheid zoo goed en zoo kwaad als het ging te verkleinen. Ook de plattelandsbevolking ondervindt de ongunstige invloeden van een dalende conjunctuur. De tani is n.l. in grootere mate in de geldhuishouding opgenomen dan gewoonlijk wordt aangenomen. Op de beteekenis van dit geldverkeer zal ik straks nader ingaan ; in dit verband volsta ik met het volgende op te merken. Belastingen moeten in geld worden betaald ; kleeren, landbouwwerktuigen, zout en petroleum eveneens. Om aan deze geldbehoeften te kunnen voldoen, is de tani genoodzaakt een gedeelte van zijn producten van de hand te doen. Door een te klein grondbezit als gevolg van de overbevolking — hierop kom ik straks in ander verband nog terug — is de verkoop van landbouwproducten zeer vaak een gevolg van economische noodzaak in plaats van het in geld omzetten van surplussen ; dit wordt door beoordeelaars van plattelandstoestanden heel vaak over het hoofd gezien. In verband met die omstandigheden moeten zeer velen in den schralen tijd zelfs voedingsmiddelen tegen dure prijzen leenen, nadat zij hun oogst tevoren geheel hebben moeten verkoopen ; vandaar het zooveel voorkomen van idjon.

De geldinkomsten van den tot gelduitgaven genoodzaakten landbouwer zijn in hoofdzaak afhankelijk : in de eerste plaats van de prijzen van zijn eigen landbouwproducten en verder van loonen, die hij buiten den eigen landbouw kan verdienen. Bij dalende conjunctuur dalen de productenprijzen sterk, zoodat de landbouwer voor een zelfde uitgave meer product moet afstaan ; de dalende conjunctuur accentueert op gevoelige wijze de door mij reeds besproken prijsrisico van den land-

bouwer. Ook de inkomsten uit loonen buiten het eigen landbouwbedrijf nemen af, in de eerste plaats omdat de werkgelegenheid door de toegepaste productie-beperking in de betreffende ondernemingen inkrimpt, in de tweede plaats, omdat de loonen, voorzoover er nog werkgelegenheid bestaat, gaan dalen. De Europeesche ondernemingen, die in tijden van goede conjunctuur vele arbeiders moeten en kunnen opnemen, stooten deze bij dalende conjunctuur af; deze personen moeten dan door de desa worden opgenomen, omdat een werkloosheidszorg door de Overheid, die in andere landen schatten gelds kost en één der voornaamste zorgen der Overheden uitmaakt, voor hen ontbreekt. De desasamenleving, reeds getroffen door de daling van de prijzen der landbouwproducten, krijgt dus nog meer personen te onderhouden. Bovendien geldt ook voor de desasamenleving, die — zooals eerder opgemerkt — haar inkomsten in eerste instantie in product krijgt, in sterke mate het verschijnsel, dat haar gelduitgaven langzamer dalen dan de prijzen der producten; de landrente daalde in de eerste twee crisisjaren heelemaal niet en in de latere jaren niet evenredig aan de productenprijzen; de prijzen van nijverheidsartikelen, die moeten worden ingevoerd, de prijzen van diensten, die aan de minder elastische Westersche sfeer zijn gekoppeld, dalen evenmin evenredig aan de productenprijzen, terwijl bestaande, in geld uitgedrukte schulden heelemaal niet dalen. Speciale landbouwsteun, waarvoor zelfs in landen met landbouwers, die normaliter in veel betere omstandigheden verkeeren dan de Javaansche, kapitale bedragen werden uitgegeven, had zoo goed als niet plaats.

Ten slotte moge in dit verband de aandacht worden gevestigd op een oorzaak van credietbehoefte, die

vooral gedurende de depressiejaren een zeer groote rol heeft gespeeld, n.l. de inning van de landrente. Wij hebben reeds gezien, dat de druk van de landrente, als gevolg van de sterk gedaalde geldinkomsten van den landbouwer, ondanks de verleende crisisontheffing, gedurende de depressiejaren steeds zwaarder is geworden. Minstens even belangrijk als deze toegenomen druk is echter de wijze van inning. Bij de ingestelde onderzoekingen naar de oorzaken van credietbehoefte is telkens weer gebleken, welke groote rol de landrente daarbij heeft gespeeld. Ten einde de landrente maar binnen te krijgen, weet het met de inning belaste desabestuur de tani's over te halen om hun oogsten en hun gronden voor schuld te verbinden ; in vele gevallen gebeurt zulks op een tijdstip lang vóór de wettelijk vastgestelde termijn, zelfs op tijdstippen in het begin van het belastingjaar, midden in den patjekliktijd : het goed bedoelde randjènstelsel blijkt vaak een averechts resultaat te hebben. Het gebeurt niet zelden, dat een deel van den oogst op de sawah door een desabestuurslid in beslag wordt genomen en ter plaatse verkocht aan een opgeroepen Chinees ; dat in zoo'n geval de prijs laag is, behoeft geen betoog. In dit verband is bedenkelijk de bij velen bestaande neiging om aan te nemen, dat het volk in welstand leeft, als de landrente maar goed binnenkomt. De feiten hebben echter geleerd, dat het goed binnenkomen der landrente lang niet altijd beteekent een goeden economischen toestand.

De tani is een afhankelijk en daardoor volgzaam persoon ; de loerah heeft een groote macht over hem. Op den loerah rust zwaar de verantwoordelijkheid van het binnenkomen der landrente. Het is dus te verklaren, dat hij hoofdzakelijk denkt aan deze verantwoordelijkheid, meer dan aan de belangen van zijn dorpsgenooten.

Een verklaring beteekent in dit geval echter geen rechtvaardiging, omdat de tani daardoor vaak zonder noodzaak in de schuld wordt gedreven.

Het laat zich dan ook begrijpen, dat door dit alles de welvaart op het platteland sterk achteruitging. Tekorten ontstonden, die eerst werden gedekt door de weinige reserve, voorzoover deze aanwezig waren. Daarna bleef er niets anders over dan het aangaan van leeningen. Uit de gehouden onderzoekingen naar de plattelandsverschulding is dan ook gebleken, dat de werelddepressie daarbij een bijzondere beteekenis had.

Gedurende de depressie-jaren en nu ook nog wordt in allerlei toonaarden de lof gezongen van het aanpassingsvermogen van het platteland. Daar is zeker reden voor. Het mag inderdaad bewonderenswaardig worden genoemd, hoe de bevolking, ondanks de groote moeilijkheden, ordelijk en rustig is kunnen blijven ; wel is waar is het aantal delicten, vooral de vermogensrechtelijke, gestegen, doch in groot verband gezien mag dit eigenlijk geen naam hebben, vooral als men in aanmerking neemt, dat ook het gezagsapparaat in de moeilijke jaren niet onbelangrijk is ingekrompen. Ik wensch dus voor niemand onder te doen in bewondering voor het uit solidariteit en goeden burgerzin voortvloeiende aanpassingsvermogen van het platteland. De aanpassingstheorie heeft echter bij velen geleid tot de meening, dat de desa de door de werelddepressie veroorzaakte moeilijkheden vrijwel zonder moeite heeft doorstaan ; op grond van bovenstaande beschouwingen over de moeilijkheden van den landbouwer gedurende de crisisjaren, hoop ik U, voorzoover het nog noodig mocht zijn, overtuigd te hebben, dat deze meening volkomen in strijd is met de feiten en, evenals andere slaapmiddelen, niet van gevaar ontbloot.

De werelddepressie is dus een zeer voorname en in haar werking acute oorzaak van de plattelandsverschulding. Het zou echter onjuist zijn te meenen, dat de welvaart op Java's platteland zonder de depressie gezond zou wezen. Een nadere bestudeering van plattelandswelvaart toont n.l. aan, dat het — op de lange baan beschouwd — een tendens tot achteruitgang vertoont en op zichzelf verre van bevredigend genoemd kan worden. Het is zaak zich hiervan goed bewust te worden en te blijven, aangezien na een depressie de verleiding groot is over de vooruitgang gedurende enkele jaren te juichen en de dieper liggende ontwikkelingsgang uit het oog te verliezen.

In dit verband dient allereerst gewezen te worden op de groei van de bevolking en de verhouding daarvan tot de productie-capaciteit. De bevolking van Java en Madoera is sedert het begin der 19e eeuw reusachtig toegenomen; in ruim honderd jaar, n.l. van 1816 tot 1920 nam de bevolking toe van ongeveer 5 miljoen tot ongeveer 34 miljoen, d.i. dus het zevenvoud. Van 1880, toen de bevolking rond 20 miljoen bedroeg, — dat was dus reeds 4 maal de bevolking van 1816 — tot 1930, dus in 50 jaren, is de bevolking verdubbeld, want in genoemd jaar bedroeg de bevolking rond 41 miljoen. Volgens de raming van het C.K.S. zal het zielental in 1940 ruim 47 miljoen bedragen, zoodat na 1930 jaarlijks gemiddeld een accres plaats heeft van ongeveer 600.000 zielen. Java is het dichtstbevolkte land ter wereld van zijn grootte. In 1930 had het een bevolkingsdichtheid van 316 per K.M.^{2} tegen België, het dichtstbevolkte land van Europa, 267. Hierbij moet men in aanmerking nemen, dat de productie-capaciteit van de landen in Europa veel hooger is, niet alleen in den landbouw, maar vooral door de industrie. Ook in Europa is in de

laatste anderhalve eeuw de bevolking sterk gestegen, doch de productie-capaciteit is nog sneller toegenomen, zoodat de welvaart aldaar kon toenemen.

Op Java daarentegen is de productie-capaciteit achter gebleven bij de reusachtige bevolkingstoename. Daardoor kan er van toeneming van welvaart moeilijk sprake zijn en is er meer sprake van achteruitgang. Ik moge — voor het laatst — enkele cijfers noemen om dit te motiveeren.

Allereerst het grondbezit, het belangrijkste productiemiddel van den tani. In de twintigjarige periode van 1883 tot 1903 is de bouwgrond in de Gouvernementslanden van Java (exlusief Madoera) met 20% gestegen, de bevolking met 38 %.

Van 1900 tot omstreeks 1917 steeg het grondbezit als gevolg van nieuwe ontginningen, hoofdzakelijk tegalan, procentueel sterker dan de bevolking.

In de daarop volgende periode van 20 jaar n.l. tot 1937, bleef de toename der bouwgronden weer achter bij die der bevolking, n.l. respectievelijk 31 % en 35 %. Na 1927, het jaar waarin Prof. van Gelderen Java agrarisch gesproken vol noemde, is het gemiddeld bouwgrondbezit nog verder gedaald, nl. van 0,27 bw. tot 0.24 bw. per ziel, d.i. ruim 1 bw. per gezin.

Geeft deze daling van het gemiddeld grondbezit reeds te denken, er dient verder bedacht te worden, dat er veel gronden zijn ontgonnen, die uit een hydrologisch oogpunt nooit ontgonnen hadden mogen worden. In April van het vorige jaar heeft Dr. D. Burger, opperhoutvester, op het Boschbouwkundig Congres te Malang, dit in een gedocumenteerde voordracht aangetoond. Deze omstandigheid draagt een zeer ernstig karakter, omdat zij een bedreiging vormt, ook voor den

landbouw in de laagvlakten, het kerngebied van den Inlandschen landbouw.

In verband met de ontginning van steeds slechtere gronden en de inbreuken op hydrologische eischen is het niet te verwonderen, dat de gemiddelde opbrengst per bouw, — ondanks de door het mooie werk van de L.V.D. ongetwijfeld bereikte resultaten — een dalende tendens vertoont. Volgens Sollewijn Gelpke bedroeg de gemiddelde padi-opbrengst op sawah in 1885 26 pic. per bw. Huender nam in 1921 aan, dat deze opbrengst op 24,8 picol kon worden gesteld. In 1924 kwam Dr. van der Elst tot de conclusie, dat bij vergelijking tusschen de perioden 1878-1887 en 1914-1923 de gemiddelde padi-opbrengst is gedaald van 25,1 picol tot 23,6 picol. Volgens het Statistisch Jaaroverzicht over 1937 bedroeg de gemiddelde padi-opbrengst toen 20.3 quintaal per beplante hectare, d.i. 23,3 picol per bouw, hetgeen dus weer lager is dan de cijfers van Dr. van der Elst.

De daling van het gemiddeld grondbezit en de gemiddelde opbrengst per bouw toont reeds genoegzaam de geleidelijke achtergang van welvaart, beschouwd op de lange baan.

Een andere aanwijzing hiervoor kan ook vormen het veebezit, na den grond als regel, het kostbaarste bezit van den landbouwer. Per 1000 zielen Indonesiërs bedroeg het veebezit op Java in 1925 151, in 1930 141, in 1935 128, in 1937 122. Ook hier dus een achteruitgang.

Het laat zich begrijpen, dat achteruitgang van welvaart, zich doet gelden in de consumptie. De cijfers van het zoutverbruik toonen duidelijk aan, dat zelfs dit elementairste voedingsmiddel niet ontkomen is aan de gevolgen van afnemende algemeene welvaart. In 1900

bedroeg het jaarlijksch zoutverbruik per ziel 2,45 KG.; in 1920 bleek dit gestegen te zijn tot 3,13 KG. In 1929 bleek het weder gedaald te zijn tot 2,82 KG.; in 1935 bleek het ten opzichte van 1929 sterk gedaald te zijn, n.l. tot niet meer dan 1,91 KG. om in 1938 weder te stijgen tot 2,33. Deze cijfers leeren allereerst, dat het zoutverbruik nauw verband houdt met de welvaart. Voorts, dat in 1925, met dieptepunt van de depressie, het zoutverbruik tot een minimum inkromp en het in 1938 nog lager was dan in 1900. Nemen wij in aanmerking, dat volgens Huender de zoutbehoefte, op basis van het verbruik van zout door gevangenen, gesteld moet worden op 3,65 KG. per jaar, dan blijkt dat de Javaan — zelfs in het zoo gunstige jaar 1920 — minder zout gebruikt, dan volgens deskundigen voor gevangenen noodzakelijk is te achten.

Deze ongunstige voorbeelden houden dus verband met de groote bevolkingsdichtheid, zoodat door terzake kundigen terecht is gesproken van een ernstig bevolkingsvraagstuk. Een belangrijk gevolg hiervan moet nog worden genoemd: de lage belooning voor den Javaanschen spierarbeid. Als voorbeeld noem ik de bawon. Schmalhausen schreef ongeveer in 1900, dat toentertijd de bawon in Magetan 1/6 van den oogst en in de dichtstbevolkte streken van Java 1/9 van den oogst bedroeg; 30 jaren tevoren bedroeg de bawon volgens hem meer, n.l. 1/5. Heden ten dage bedraagt de bawon in verschillende streken 1/10, terwijl er streken voorkomen met een bawon van niet meer dan 1/16. Bovendien moet men om mee te mogen oogsten, in sommige streken enkele werkzaamheden bij de grondbewerking, planten of wieden hebben verricht.

De geringe waarde van den arbeid resulteert, vooral voor de niet-grondbezitters, dus in een zeer laag in-

komen. Zelfs de grondbezitter krijgt van zijn klein grondbezit niet meer dan een bescheiden inkomen. Het gemiddeld inkomen van den landbouwer kan n.l. op niet hooger gesteld worden dan 15 cent per dag, waarvan een gezin moet worden onderhouden. Daardoor is de koopkracht van de geheele samenleving zeer laag. Er wordt vaak gezegd, dat Java een rijk land is, met de bedoeling, dat de bevolking het goed heeft ; in waarheid is Java wel **een rijk land, maar met een arme bevolking.** Dit is de hoofdoorzaak van de verschulding. Er wordt vaak gewezen op de drang naar verbruik bij den tani ; dit oordeel is juist. Doch bijna even vaak wordt de verklaring van dit feit gezocht in een aangeboren eigenschap ; dit nu is onjuist. In werkelijkheid dient de verklaring gezocht te worden in de uiterst lage inkomens der betrokkenen. Dit is ook meer in overeenstemming met wat de economische wetenschap leert : Ieder mensch zal zijn inkomen zoodanig aanwenden, dat daarmee de allernoodzakelijkste behoeften worden bevredigd en dan successievelijk de andere minder noodzakelijke behoeften. Ieder zorgt eerst voor de allernoodzakelijkste voeding, kleeding en behuizing ; heeft men ruimer middelen, dan kan men deze behoeften ruimer bevredigen of andere minder urgente behoeften ; b.v. voor ontspanning of ontwikkeling, dan wel kan men gaan sparen. Bij een gering inkomen is de laatste behoefte, die nog net kan worden bevredigd, van een veel urgenter karakter dan bij een groot inkomen. Men kan immers beter de behoefte om naar de Sriwedari te gaan of 'n borrel te gaan drinken nalaten dan de behoefte om zijn honger te stillen of om een eenigste kain, die absoluut onbruikbaar is geworden te vervangen. Dit is de verklaring, waarom de tani, die zoo'n

klein inkomen heeft, zoo'n groote drang heeft naar verbruik en zoo moeilijk kan sparen.

De vraag dringt zich thans op, hoe het komt, dat er zoo'n groote onevenredigheid bestaat tusschen de toename der bevolking en de productiecapaciteit, waardoor de welvaart op zoo'n laag peil is gekomen?

Er zijn hiervoor verschillende oorzaken aan te wijzen, die echter samengebundeld kunnen worden tot één begrip: n.l. de doordringing van het wereldruilverkeer in de desa. De desa was oorspronkelijk een gesloten levenseenheid met weinig ruil- en daardoor weinig geldverkeer, en hoofdzakelijk levende van den landbouw. Het verstandelijk peil was laag, doch dit vormde geen overwegend bezwaar, omdat de verhoudingen eenvoudig en niet ingewikkeld waren. In overeenstemming hiermede was de productie-capaciteit gering, doch deze was voldoende, omdat de bevolking dun was; in overeenstemming met de structuur van zulk een samenleving, liet de veiligheid en gezondheid te wenschen over, terwijl acute hongersnooden de bevolking zoo nu en dan decimeerden. Een dunne bevolking is trouwens een voorwaarde voor een gesloten, agrarische levenseenheid.

In deze primitieve verhoudingen nu is het wereldruilverkeer doorgedrongen en — historisch beschouwd — vrij plotseling. Het brengt een ongekende veiligheid en een in vergelijking met vroeger zeer goede volksgezondheid. Door een goed ontwikkeld transportwezen kunnen acute hongersnooden worden voorkomen. Door dit alles stijgt het bevolking heel sterk. **Bij deze ontwikkeling is de desasamenleving echter meer passief object dan actief deelneemster.** Het verstandelijk peil en de productie-capaciteit blijven verre ten achter bij de bevolkingsgroei; daardoor daalt de alge-

meene welvaart. Wel is waar brengt het doordringend wereldverkeer veel gelegenheid tot loonarbeid, doch deze houdt de achteruitgang van de welvaart niet voldoende tegen. De loonen in de vreemde ondernemingen houden n.l. nauw verband met die in het eigen landbouwbedrijf en kunnen daar niet veel hooger uitgaan. De groote winsten, die kunnen worden gemaakt, omdat die ondernemingen produceeren voor het zoo veel koopkrachtigere buitenland, komen dus niet ten goede aan de plattelandsbevolking, maar komen zelfs buiten de Javaansche samenleving en voor een zeer belangrijk gedeelte zelfs in het buitenland terecht. De algemeene binnenlandsche koopkracht wordt door de vreemde ondernemingen zoo goed als niet gunstig beinvloed. Het doordringend wereldverkeer vaagt ook de desanijverheid weg en aangezien in het land zelf een industrie ontbreekt, is de landbouwer, zelfs voor de eenvoudigste behoeften, aangewezen op buitenlandsche waren. **Zijn inkomsten zijn gebonden aan het weinig koopkrachtige binnenland, een groot deel van zijn uitgaven is gekoppeld aan het voor hem zoo veel duurdere buitenland: hij verkeert dus in een zeer onvoordeelige ruilpositie.** Een voor hem ongunstige factor is ook, dat de binnenlandsche handel voor het belangrijkste gedeelte in handen is van niet-landgenooten, tegen wie hij nog niet is opgewassen. Het geldverkeer, dat het wereldruilverkeer begeleidt en stimuleert, plaatst, zooals wij bij de bespreking van de werelddepressie gezien hebben, de landbouwer eveneens voor groote moeilijkheden.

Het wereldverkeer heeft ook op sociaal gebied zijn invloed. Het werkt ontbindend op de sociale structuur van de desa en brengt een sociale ontwrichting. Hoe belangrijk dit vraagstuk ook is, ik kan hierop niet nader ingaan; U weet, welke ongunstige invloed een onder-

neming op het karakter der desamenschen kan hebben, om van in de desa terugkeerende contract-koelies maar te zwijgen. Op één sociale factor moet ik echter nog wijzen, aangezien deze van groote economische beteekenis is, n.l. het veldwinnen van nieuwe behoeften. Om maar één voorbeeld te noemen : het zijn niet alleen de ambtenaarsvrouwen, die — voor een deel door doelbewuste reclame — zijn gaan dwepen met kantstof, crêpe-zij of organdie, ponds-cream of Max Factor-artikelen, maar ook de lagere klassen beginnen nieuwe behoeften te krijgen : in plaats van de donkere loerik maken de tjita paris en soetra gelas opgang, vele vroeger blootvoets loopende personen meten zich een sandal matjam of zelfs een selop djinggring aan, men rolt niet meer zelf zijn strootje, maar koopt krètèkstrootjes, de titikan maakt plaats voor buitenlandsche lucifers en zelfs voor aanstekers. Door doelbewuste reclame wordt dit alles gestimuleerd. En vele der gepropageerde artikelen zijn sociaal-ethisch beschouwd niet alleen volkomen zonder nut, doch zelfs bepaald schadelijk.

Naast de sterke groei van de bevolking leidt deze verhooging van behoeften tot mindere welvaart, aangezien de productie-capaciteit zich op lange na niet met een en ander in evenredigheid ontwikkelt. De moeilijkheden worden bovendien nog vergroot door de groote conjunctuurgevoeligheid van het geheele land. Dit alles leidt tot mindere welvaart en uiteindelijk tot verschulding.

Het voorgaande zou als volgt samengevat kunnen worden : gedurende en na de werelddepressie is men op het spoor gekomen van een ernstige verschulding. De werelddepressie vormt een voorname, acute oorzaak daarvoor. Er zijn echter nog andere belangrijke oorzaken van verschulding aan te wijzen. De voornaamste

hiervan is de onevenwichtige economische en sociale structuur van de geheele samenleving, die heeft geleid tot een zorgwekkend bevolkingsvraagtsuk ; voorts aan den landbouw inhaerente factoren (seizoenelement, oogstrisico) en ten slotte de landrente-inning en psychologische factoren (improvidentie, magisch-animistisch denken en groepsgebondenheid).

In het voorgaande heb ik gepoogd beteekenis en oorzaken van de plattelandsverschulding in hoofdtrekken uiteen te zetten. Thans dient de vraag onder de oogen te worden gezien, op welke wijze in den bestaanden toestand verbetering zou kunnen worden gebracht.

Ik moge beginnen met het eigenlijke credietterrein. Wij hebben gezien, dat het seizoenelement in den landbouw een sterke en reëele oorzaak vormt van credietbehoefte. In dit verband is van de grootste beteekenis de credietbehoefte voor het in cultuur brengen van den grond en de credietbehoefte voor levensonderhoud in den schralen tijd. Een juiste credietvoorziening voor deze doeleinden is van uitermate groot belang. Het zou toe te juichen zijn, indien deze door auto-activiteit der landbouwers zelf, b.v. door landbouwersorganisaties, kan worden verzorgd. Waar deze auto-activiteit nog niet aanwezig is, ligt hier voor het Volkscredietwezen een uitgebreid arbeidsveld. Het landbouwbedrijfscrediet kan het best in geld worden verstrekt en ligt dus meer op het terrein van de Algemeene Volkscredietbank. Het patjeklikcrediet kan m.i. het best door de desaloemboeng worden verzorgd. Door de AVB. wordt in de laatste jaren alle mogelijke moeite gedaan om het landbouwcrediet binnen de grenzen van het mogelijke op juiste wijze te verzorgen. Voor een juiste verstrekking van patjeklikcrediet is het desaloemboengbedrijf

nog in ruime mate voor uitbreiding vatbaar. In verband met de risico's van den landbouw is het landbouwcrediet echter riskant ; als gevolg hiervan kan de credietverstrekking dikwijls niet zoo soepel geschieden als het Volkscredietwezen uit sociale overwegingen wel zou wenschen. Dit is een der hoofdoorzaken, waarom het desaloemboengcrediet zich nog niet voldoende kan ontwikkelen. Het zou daarom van het allergrootste belang zijn, indien een voorziening zou kunnen worden getroffen, waardoor de extra-risico's van een ruimere en meer soepele credietverstrekking voor de credietinstellingen kan worden weggenomen. Hoewel ik van deze plaats niet al te veel in détails kan treden, meen ik er op te moeten wijzen, dat evengenoemd desideratum kan worden vervuld, zonder dat de Overheid die risico's op zich behoeft te nemen. Er zou n.l. uit de overtollige middelen van de Inlandsche gemeente credietinstellingen, die immers door de credietbehoeftigen zijn opgebracht, een garantiefonds kunnen worden gevormd, om een betere credietverstrekking aan het platteland mogelijk te maken. Ingevolge Regeeringsverordening in Staatsblad '31 No. 182 is n.l. ten laste van het zuiver vermogen van de I.G.C.I. vanaf '31 t/m '38 een bedrag van rond ƒ 12 milj. gulden aan de desakassen overgedragen d.i. dus per jaar gemiddeld ƒ 1.5 milj. Afgezien van de omstandigheid dat naar mijn meening deze bedragen, gezien hun herkomst, meer in aanmerking komen om ten behoeve van de credietbehoeftigen te worden aangewend, zou door een dergelijken maatregel de credietverstrekking te zeerste worden gebaat en zou het vraagstuk der plattelandsverschulding nader tot haar oplossing kunnen worden gebracht.

Een dergelijk garantiefonds zou bovendien van groot nut kunnen zijn voor de stimuleering van landbouw-

organisaties, aangezien deze onder die garantie dan gemakkelijker crediet zouden kunnen krijgen van de Algemeene Volkscredietbank.

Het door mij bedoelde fonds zou ook met betrekking tot de inning der landrente van zeer groot nut kunnen zijn. Het behoeft uiteraard geen betoog, dat om den bestaanden ongunstigen invloed, die de landrente-inning in vele gevallen heeft, tegen te gaan, in de eerste plaats noodig is een andere geest bij de inning, n.l. dat men niet alleen mag letten op de binnengekomen bedragen.

Doch er zou eveneens veel gewonnen kunnen worden, indien een voorziening zou kunnen worden getroffen, waardoor de verleiding tot een rigoureuze inning zooveel mogelijk zou kunnen worden weggenomen. Dit zou kunnen worden bereikt, indien van één oogst of van twee oogsten zooveel product in een gemeenschappelijke loemboeng wordt bewaard, als noodig is om de landrente te betalen. Het product kan dan aangehouden worden, tot de prijzen hooger zijn geworden dan direct na den oogst, hetgeen een voordeel beteekent voor den landbouwer. In sommige plaatsen is deze werkwijze naar het schijnt met succes door landbouworganisaties toegepast. Een risicofonds als door mij bepleit zou mogelijk maken, dat de padi b.v. aangehouden wordt tot de patjeklik, d.i. dus enkele maanden na het einde van het belastingjaar, waardoor de hoogste prijzen kunnen worden verkregen. De landrente zou dan tevoren, n.l. in Decemb., kunnen worden betaald, uit een aan te gane leening, terug te betalen uit de padi-opbrengst en gedekt door het risicofonds.

In dit verband moet ik er nog op wijzen, dat men verschulding niet kan voorkomen of bestrijden door dwangmaatregelen. Een verbod van idjon op zichzelf b.v. leidt tot niets anders dan tot ontduiking ; en het

ergste is nog, dat een dergelijk verbod den landbouwer zelfs schaadt, want hij krijgt óf geen crediet, wat hij per se noodig heeft b.v. voor levensonderhoud, óf — wat veel vaker gebeurt — het crediet wordt in het geheim verstrekt en wel tegen zwaardere voorwaarden omdat de geldschieter het door het verbod geschapen meerdere risico uiteraard in rekening brengt. **De uitschakeling van een opgewenscht geachte activiteit van bepaalde personen in het economisch leven bereikt men niet door dwang-maatregelen, maar door die activiteit te vervangen door een andere activiteit, die voor den landbouwer van meer voordeel is.** Ik wensch hier de nadruk op te leggen, aangezien vaak met de beste bedoelingen dwangmaatregelen worden genomen, die den tani schaden in plaats van helpen.

Wat ik zoo pas heb gezegd over maatregelen op het eigenlijke credietterrein, heeft de strekking om crediet te voorkomen. Hier moet het zwaartepunt worden gelegd, want evenals elders is voorkomen beter dan genezen. Is eenmaal verschulding ingetreden, dan wordt de zaak veel moeilijker. Bij de credietverstrekking zijn dan hooge bedragen en lange looptijden gemoeid. Dan moet de zeer moeilijke schuldbevrijdingsarbeid worden ondernomen. Na de zware depressie-jaren wordt in dit opzicht door de Overheid gedaan, wat mogelijk is. Het is echter veel beter om voor de toekomst schuldbevrijding onnoodig te maken.

Hiermede heb ik uiteengezet, wat met credietverstrekking bereikt kan worden om verschulding zoo veel mogelijk tegen te gaan. U zult het met mij eens zijn, dat credietverstrekking belangrijk, zelfs zeer belangrijk is. Dit is vooral het geval in een land als het onze, waar de credietbehoefte in hoofdzaak helaas nog een consumptief karakter draagt. Immers, productief cre-

diet betaalt zich zelf en levert zelfs winst op, omdat de productie daardoor zoodanig wordt vergroot, dat de meerproductie grooter kan zijn dan wat noodig is voor aflossing en rente. Bij consumptief crediet is dit niet het geval; hier moeten aflossing en rente worden verkregen door bezuiniging, versobering, wil men tenminste niet voortdurend in slechtere positie geraken. Daarom: hoe goedkooper consumptief crediet, hoe beter.

Ben ik aldus de eerste om het groote belang van credietverstrekking in te zien, ik moet er echter voor waarschuwen, om bij verschuldingsproblemen zich blind te staren op credietverstrekking. Dit gebeurt hier te lande maar al te vaak. In het begin van deze eeuw meende men, dat wanneer aan de bevolking maar crediet wordt verstrekt, de economische toestand der bevolking gezond zal worden. Dit verkeerd leggen van het accent leidt uiteraard tot teleurstellingen, want de economische werkelijkheid stoort zich nu eenmaal heel weinig aan onjuiste opvattingen. Veel van de ontevredenheid over het Volkscredietwezen is naar het mij voorkomt te stellen op deze miskenning der werkelijkheid.

Naast de zorg voor een juiste credietverstrekking moet allereerst aandacht worden gewijd aan bestrijding van improvidentie. Voorzoover deze voortvloeit uit nood, verwijzen wij hiervoor naar de straks te maken opmerkingen over de verbetering van den algemeenen economischen toestand. Voorzoover improvidentie het gevolg is van een onontwikkeld verstandelijk vermogen, is het de taak van het volksonderwijs de bevolking te leeren meer rekening te houden met de toekomst. Naast verstandelijk onderwijs ligt hier een taak der opvoeding, in het eigen gezin, in organisaties en door voorbeeld

van hooger geplaatsten. Zoo ergens, dan is het hier, dat U door het goede voorbeeld werkelijke invloed krijgt. Ernstige propaganda voor zorg voor de toekomst en dus voor het sparen is naast verstandelijke ontwikkeling de beste wijze om improvidentie te bestrijden.

Het magisch-animistisch denken is geen aangeboren eigenschap doch is een uitvloeisel van geringe verstandelijke ontwikkeling in het algemeen en gebrekkige kennis van de natuur in het bijzonder. Ook hier kan door een daarop doelbewust gericht volksonderwijs zeer veel worden bereikt. Doch ook hier moet het zwaartepunt worden gelegd op de opvoeding, waarbij het goede voorbeeld van zeer groot belang is. Ik moet hierbij echter er met nadruk op wijzen, dat bij deze werkzaamheid groote tact is vereischt. Hoe onjuist het magisch-animistisch denken op zichzelf ook is, men moet er zich voor wachten het met hardheid tegemoet te treden of te kleineeren. Het is ten slotte een vorm van geloof en wie aldus handelt, zal niet alleen een gesloten gemoed vinden, maar zelfs verzet. Daarom is groote tact een zaak van de eerste orde. Ten slotte is het beste wapen tegen het magisch-animistisch denken een ethisch-religieuze opvoeding.

Ook de groepsgebondenheid dient door opvoeding te worden bestreden. In wezen moet hierbij worden gestreefd naar zelfstandigheid van karakter; het is dus een kwestie van karaktervorming. Aangezien het individu in alle landen nu eenmaal moeilijk tegen de massa in kan gaan, dient de bestrijding der groepsgebondenheid vooral in organisatorisch verband te geschieden, ten einde tegen de oude groepsopvattingen de opvattingen te kunnen plaatsen van nieuwe groepeeringen; hierdoor valt de strijd voor het individu lichter en is de kans op succes grooter. De strijd van Uw organi-

satie voor versobering van adatuitgaven kan daarom van zeer groot belang zijn. In de groepsgebondenheid zit ook een element van ijdelheid ; deze moet uiteraard met alle kracht den kop worden ingedrukt. Ik zal hier echter niet verder op ingaan, aangezien dit het onderwerp raakt van morgenochtend.

Tot slot kom ik nu aan de ultima causa, de grondoorzaak van de verschulding, n.l. de onevenwichtigheid van de economische ontwikkeling van onze samenleving, die geleid heeft tot een ernstig bevolkingsvraagstuk. Dit heeft op zijn beurt geleid tot een minimum inkomenpeil en een onkoopkrachtige binnenlandsche markt. Wij zijn een volk van keuterboertjes en zeer laag betaalde koelies. Alleen een oplossing van het bevolkingsvraagstuk door een evenwichtige economische structuur kan een einde maken aan het even merkwaardige als betreurenswaardige feit, dat een toenemend ruilverkeer — gevolg van door de scherpzinnigste uitvindingen van den menschelijken geest in het leven geroepen transport- en communicatiewezen, dat elders een zegen is voor het economisch leven — voor ons land wordt als een om zich heen grijpende laharbandjir, die den boom der welvaart — om met den door mij aan het begin van mijn voordracht bedoelden Chineeschen wijsgeer te spreken — ik herhaal : als een om zich heen grijpende laharbandjir, die den boom der welvaart bij aanraking verschroeit, doet verwelken en afsterven.

Het behoeft geen betoog, dat ik vanaf deze plaats niet in den breede richtlijnen voor de oplossing van het bevolkingsvraagstuk voor U kan aangeven. Ik beperk mij dus tot de hoofdlijnen. De twee hoofdwegen tot een oplossing van het bevolkingsvraagstuk zijn :

1. de demografische, d.i. beperking van het zielental door geboorte-beperking en emigratie,
2. de productie-technische, dat is verhooging van de productie door landbouwverbetering en nijverheidsbevordering.

Geboortebeperking vormt voor ons geen practische oplossing ; afgezien van de religieuze en ethische bezwaren, heeft zij pas een uitwerking na verloop van jaren.

Zeer belangrijk is daarentegen de emigratie. De omvang hiervan op het oogenblik is helaas nog zeer gering in verhouding tot wat deskundigen in verband met het groote bevolkingsaccres noodzakelijk achten. Meerdere aandacht aan de emigratie is dus zeer gewenscht.

Ik heb U aangetoond, hoe belangrijk de landbouw voor ons volk is. Landbouwverbetering is dus van zeer groot belang en verdient de meeste aandacht. Naast verhooging der opbrengsten van bepaalde oogsten, dient zoo veel mogelijk er naar te worden gestreefd, dat de inkomsten van den landbouwer zoo gelijkmatig mogelijk over het jaar worden verdeeld. Daarom zijn meer dan een aanplant per jaar en neveninkomsten van groot belang. Als neveninkomsten noem ik erfbeplanting, veeteelt en pluimveeteelt en huisvlijt. Dit laatste is vooral van belang, omdat de landbouwer een groot deel van het jaar gedwongen is tot werkloosheid. Door huisnijverheid kan dan de anders ongebruikte arbeidskracht, die kosten meebrengt — n.l. het levensonderhoud — productief worden gemaakt, al was het alleen maar om artikelen voor eigen gebruik te vervaardigen ; hierdoor kunnen immers uitgaven, die anders moeten worden gedaan om ze te koopen, worden bespaard.

Voordat ik de nijverheidsbevordering bespreek, stel ik er prijs op te verklaren, dat ik den landbouw op het eerste plan beschouwd wensch te zien. Natuur en geschiedenis doet de landbouw voor ons volk de aller belangrijkste productie-tak zijn. Aan den anderen kant moet ik waarschuwen voor de vergissing of drogreden, dat — omdat ons land en volk zoo geschikt zijn voor den landbouw — nijverheid in dit land niet van belang of zelfs uit den booze zou zijn. Wij hebben hier goedkoope grondstoffen en spierarbeid ; ondernemingsgeest kan met toewijding al doende geleerd worden ; kapitaal kan worden geleend en op den duur gevormd. Het ontbreken van industrie in dit land heeft geen natuurlijke, doch sociale oorzaken, die voor wijziging vatbaar zijn.

Tusschen landbouw en industrie bestaat geen tegenstelling. Ook de landbouwersstand zal gebaat zijn bij een bloeiende binnenlandsche industrie. Hij zal de industrieele artikelen, die hij noodig heeft, veel goedkooper kunnen krijgen. Zijn landbouwproducten zullen betere prijzen maken, eenerzijds omdat industrie-arbeiders een hoogere koopkracht hebben, anderzijds omdat de industrie vele landbouwproducten als grondstof noodig heeft. De koopkracht van den landbouwer en daarmede van de geheele samenleving zal door een industrie stijgen. Van algemeen standpunt beschouwd zal de industrie voor den landbouw nog dit voordeel hebben, dat het aantal menschen, die van den landbouw moeten leven, veel minder groot wordt ; dit zal den landbouw ten goede komen, omdat te klein grondbezit juist één van de voornaamste hinderpalen vormt voor landbouwverbetering.

Wel verre van misplaatst te zijn is de ontwikkeling van een binnenlandsche nijverheid van zeer groot be-

lang voor de oplossing van het bevolkingsvraagstuk en een groot voordeel voor de landbouwers. De zoo noodige koopkracht van de Indonesische samenleving zal daardoor kunnen worden bereikt en daarmee ook een veel grootere mogelijkheid tot kapitaalvorming.

Met de oplossing van het bevolkingsvraagstuk zal een groote stap zijn gedaan naar een evenwichtige economische structuur van dit land. Geheel bereikt zal dit doel pas kunnen worden, indien in de Indonesische maatschappij evenals weleer weder een klasse zal zijn van personen, die in industrie en handel in zijn verschillende geledingen een eervolle plaats innemen.

Wijlen Ir. Wellenstein, een van de bekwaamste en eerlijkste beoefenaars van het economisch leven hier te lande, schreef enkele jaren, voordat hij Directeur werd van Economische Zaken: „Toch staat en valt de verdere evenwichtige ontwikkeling van Nederlandsch-Indië met de ontplooiïng van de latente krachten, welke in die sfeer (d.i. de Indonesische samenleving) op steun en bevruchting wachten. Krachtige uitheemsche bedrijven, hoe superieur in menig opzicht opgezet, zullen op zichzelf nimmer die evenwichtige ontwikkeling kunnen brengen".

Geachte Vergadering.

Ik ben thans aan het einde van mijn inleiding. Door de groote uitgebreidheid van het onderwerp heb ik U uiteraard niet een in alle opzichten volledig bestek kunnen aanbieden. Ik hoop echter erin geslaagd te zijn, U duidelijk de grondtrekken van de plattelandsverschuldiing, haar groote beteekenis en haar nauwe samenhang met den algemeenen economischen toestand, te hebben uiteengezet.

Wij hebben gezien, dat het platteland in de afgeloopen moeilijke jaren, ondanks alle opofferingen en doorstane ellende, op bewonderenswaardige wijze ordelijk en rustig is gebleven. Laten wij daaruit leeren, dat orde en rust wel **voorwaarde** zijn voor, maar niet **identiek** zijn aan welvaart, het uiteindelijk doel van iedere staatsorganisatie. Daarom is voortdurende onbevangen en medevoelende waarneming van den toestand der bevolking, juist omdat zij met haar moeilijkheden niet te koop loopt, voor ons allen eerste plicht, want grondslag voor iedere verbetering. Het Javaansche volk is een rustig en geduldig volk. Het heeft tot ideaal het door ouders en kiahi dalang telkens en telkens weer verkondigde „tata tentrem, pradja rahardja". Moge kennis der werkelijkheid, liefde en verantwoordelijkheidsbesef ons steeds bewust doen zijn, dat wij dan pas onze roeping vervullen, wanneer wij met heel ons hoofd en heel ons hart hebben gestreefd : niet alleen naar een „tata tentrem", maar vooral naar een „pradja rahardja". En wie opportunisme stelt boven plichtsgevoel moge bedenken, dat in een „pradja", die heelemaal niet „rahardja" is, de „tanta tentrem" op den duur gevaar zal loopen.

Ik dank U voor Uw aandacht.

STELLINGEN.

In „Pemimpin" (orgaan van de P.P.B.B.) van November 1939 werden de volgende stellingen gepubliceerd, waarvan vorenstaande rede de uitwerking vormt :

1. Aangezien ruim 90 % der Indonesische bevolking van Java en Madoera op het platteland is gevestigd, zijn problemen, die het Javaansche platteland betreffen, van de allergrootste beteekenis.

2. Tot voor kort leefde men, zelfs in kringen, die tot oordeelen bevoegd moesten worden geacht, in de veronderstelling, dat de verschulding op het Javaansche platteland niet bepaald een ernstig karakter had.

3. Gedurende de laatste Werelddepressie bleek deze veronderstelling onjuist te zijn en bleek de verschulding in vele streken van Java een zeer ernstig karakter te hebben aangenomen.

4. Hoe groot de beteekenis van de Werelddepressie voor de plattelands-verschulding ook geweest moge zijn, toch mag men het diepere en nauwe verband tusschen verschulding en algemeenen economischen toestand niet over het hoofd zien.

5. Afgezien van den invloed der Werelddepressie **vertoont de welvaart** van het platteland op Java n.l. vooral als gevolg van een onevenredige ontwikkeling tusschen bevolkingstoename en productiecapaciteit — welke onevenredige ontwikkeling weder in allerlei factoren haar oorzaak vindt — **een tendens tot achteruitgang.**

6. Hoewel bij de oplossing van het verschuldingsprobleem de beteekenis van credietverstrekking niet onderschat mag worden, moet van algemeen standpunt bezien daarbij de meeste nadruk worden gelegd op verbetering van den algemeenen economischen toestand.

7. Alleen bestrijding van verschulding bevorderende psychologische factoren, vergrooting van de sociale productie, verhooging der koopkracht van het platteland en een zoo gelijkmatig mogelijke verdeeling van het maatschapelijk inkomen kunnen op den duur leiden tot een „tata tentrem, pradja rahardja".

DRUKKERIJ LUX
BATAVIA - CENTRUM